

Republica Moldova

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIE

DE INADMISIBILITATE

a sesizării nr. 188g/2022

privind excepția de neconstituționalitate a textelor „venituri ilicite” și „care știe sau trebuie să știe că acestea constituie venituri ilicite” din articolul 243 alin. (1) lit. b) din Codul penal

(subiectul activ al infracțiunii de spălare a banilor)

CHIȘINĂU

15 decembrie 2022

Curtea Constituțională, judecând în componența:

nei Liuba ȘOVA, *președinte de ședință*,
dlui Nicolae ROȘCA,
dlui Serghei ȚURCAN,
dlui Vladimir ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea dlui Vasili Oprea, *asistent judiciar*,

Având în vedere sesizarea înregistrată la 16 noiembrie 2022,
Examinând admisibilitatea sesizării menționate,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând la 15 decembrie 2022, în camera de consiliu,

Pronunță următoarea decizie:

ÎN FAPT

1. La originea cauzei se află sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a textelor „venituri ilicite” și „care știe sau trebuia să știe că acestea constituie venituri ilicite” din articolul 243 alin. (1) lit. b) din Codul penal, adoptat prin Legea nr. 985 din 18 aprilie 2002, ridicată de dl avocat Iulian Balan, în dosarul nr. 1a-1865/2021, pendinte la Curtea de Apel Chișinău.

2. Sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a fost trimisă la Curtea Constituțională de un complet de judecători de la Curtea de Apel Chișinău, format din doamna Silvia Gîrbu și domnii Ion Bulhac și Marcel Juganari, pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

A. Circumstanțele litigiului principal

3. Prin sentința Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani, din 21 iunie 2017, dl Ilan Șor a fost găsit vinovat de spălare de bani în proporții deosebit de mari și de cauzarea de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere în proporții deosebit de mari. Procurorul care a pledat în fața primei instanțe, partea civilă și apărătorii condamnatului au atacat cu apel sentința de condamnare.

4. În cadrul examinării cererilor de apel, domnii avocați Aureliu Colenco și Denis Calaida, care apără interesele condamnatului, au ridicat excepția de neconstituționalitate a textului „dobândirea, deținerea sau utilizarea bunurilor de către o persoană care știe că acestea constituie venituri ilicite” din articolul 243 alin. (1) lit. c) din Codul penal. Ulterior, dl avocat Iulian Balan, care apără interesele condamnatului, a depus o cerere de completare a excepției de neconstituționalitate formulate, prin care a solicitat declararea neconstituționalității textelor „venituri ilicite” și „care știe sau trebuie să știe că acestea constituie venituri ilicite” din articolul 243 alin. (1) lit. b) din Codul penal.

5. Printr-o încheiere din 28 octombrie 2022, Curtea de Apel Chișinău a admis parțial ridicarea excepției de neconstituționalitate și a sesizat Curtea Constituțională doar în partea controlului textelor „venituri ilicite” și „care

știe sau trebuie să știe că acestea constituie venituri ilicite” din articolul 243 alin. (1) lit. b) din Codul penal.

B. Legislația pertinentă

6. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 1 Statul Republica Moldova

„[...]”

(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.”

Articolul 21 Prezumția nevinovăției

„Orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale.”

Articolul 22 Neretroactivitatea legii

„Nimeni nu va fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care, în momentul comiterii, nu constituiau un act delictuos. De asemenea, nu se va aplica nici o pedeapsă mai aspră decât cea care era aplicabilă în momentul comiterii actului delictuos.”

Articolul 23 Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle

„(1) Fiecare om are dreptul să i se recunoască personalitatea juridică.

(2) Statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative.”

7. Prevederile relevante ale Codului penal, adoptat prin Legea nr. 985 din 18 aprilie 2002, sunt următoarele:

Articolul 243 Spălarea banilor

„(1) Spălarea banilor săvârșită prin:

a) convertirea sau transferul bunurilor de către o persoană care știe ori trebuia să știe că acestea constituie venituri ilicite, în scopul de a tăinui sau de a deghiza originea ilicită a bunurilor sau de a ajuta orice persoană, implicată în comiterea infracțiunii principale, de a se sustrage de la consecințele juridice ale acestor acțiuni;

b) tăinuirea sau deghizarea naturii, originii, amplasării, dispunerii, transmiterii, deplasării proprietății reale a bunurilor ori a drepturilor aferente de către o persoană **care știe sau trebuia să știe că acestea constituie venituri ilicite;**

c) dobândirea, deținerea sau utilizarea bunurilor de către o persoană care știe ori trebuia să știe că acestea constituie venituri ilicite;

d) participarea la orice asociere, înțelegere, complicitate prin acordarea de asistență, ajutor sau sfaturi în vederea comiterii acțiunilor prevăzute la lit. a)-c)

se pedepsește cu amendă în mărime de la 1350 la 2350 unități convenționale sau cu închisoare de până la 5 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 2 la 5

ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, de la 8000 la 11000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate sau cu lichidarea persoanei juridice.

(2) Aceleași acțiuni săvârșite:

b) de două sau mai multe persoane;

c) cu folosirea situației de serviciu

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 2350 la 5350 unități convenționale sau cu închisoare de la 4 la 7 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 10000 la 13000 de unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita anumite activități sau cu lichidarea persoanei juridice.

(3) Acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2), săvârșite:

a) de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală;

b) în proporții deosebit de mari,

se pedepsesc cu închisoare de la 5 la 10 ani, cu amendă, aplicată persoanei juridice, în mărime de la 13000 la 16000 de unități convenționale sau cu lichidarea persoanei juridice.

[...].”

8. Prevederile relevante ale Legii nr. 190 din 26 iulie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, abrogată prin Legea nr. 308 din 22 decembrie 2017, erau următoarele:

Articolul 3 Noțiuni principale

„În sensul prezentei legi, următoarele noțiuni principale semnifică:

[...]

venituri ilicite – bunuri destinate, folosite sau rezultate, direct sau indirect, din săvârșirea unei infracțiuni, orice beneficiu obținut din aceste bunuri, precum și bunuri convertite sau transformate, parțial sau integral, din bunuri destinate, folosite sau rezultate din săvârșirea unei infracțiuni și din beneficiul obținut din aceste bunuri;

[...].”

[abrogat prin Legea nr. 308 din 22 decembrie 2017]

9. Prevederile relevante ale Legii nr. 308 din 22 decembrie 2017 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului sunt următoarele:

Articolul 3 Noțiuni principale

„În sensul prezentei legi, următoarele noțiuni principale semnifică:

[...]

bunuri ilicite – bunuri destinate, folosite sau rezultate, direct sau indirect, din săvârșirea unei infracțiuni, orice beneficiu obținut din aceste bunuri, precum și bunuri convertite sau transformate, parțial sau integral, din bunuri destinate, folosite sau rezultate din săvârșirea unei infracțiuni și beneficiul obținut din aceste bunuri;

[...].”

10. Prevederile relevante ale Convenției Consiliului Europei privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor

provenite din activitatea infracțională, adoptată la Strasbourg la 8 noiembrie 1990 și ratificată de Republica Moldova prin Legea nr. 914 din 15 martie 2002, sunt următoarele:

Articolul 6 Infracțiuni de spălare

„1) Fiecare Parte adoptă măsuri legislative și altele, considerate necesare pentru a conferi caracterul de infracțiune penală conform dreptului intern, atunci, când actul a fost comis la:

a) convertirea sau transferul bunurilor în cazul în care persoana care le livrează știe că bunurile constituie venituri provenite din activitatea infracțională, în scopul de a ascunde sau de a deghiza originea ilicită a bunurilor sau de a ajuta persoanele implicate în comiterea infracțiunii principale de a se sustrage de la consecințele juridice ale acestor acte;

b) tănuirea sau deghizarea naturii, originii, amplasării, dispunerii, deplasării sau a proprietății reale a bunurilor, sau drepturilor relative, despre care autorul știe că constituie venituri provenite din activitatea infracțională; și, sub rezerva principiilor constituționale și a conceptelor fundamentale ale sistemului său juridic;

c) achiziționarea, deținerea sau utilizarea bunurilor, despre care cel care le achiziționează, deține sau utilizează știe, în momentul în care le recepționează, că constituie venituri provenite din activitatea infracțională;

d) participarea la una din infracțiunile, stabilite conform prezentului articol sau la orice asociere, înțelegere, tentativă sau complicitate prin acordarea de asistență, ajutor sau sfaturi în vederea comiterii sale.

2) În vederea implementării sau aplicării alineatului 1 al prezentului articol:

a) faptul că, infracțiunea principală ține sau nu de competența jurisdicției penale a Părții, nu se ia în considerație;

b) poate fi prevăzut faptul că, infracțiunile enunțate în acest alineat, nu se aplică autorilor infracțiunii principale;

c) cunoașterea, intenția sau motivarea, necesare în calitate de elemente a uneia din infracțiunile enunțate în acest alineat pot fi calificate ca circumstanțe factuale obiective.

3) Fiecare Parte poate adopta măsurile, pe care le estimează necesare, pentru a conferi, în virtutea dreptului său intern, caracterul de infracțiuni penale totalității sau unei părți a actelor evocate în alineatul 1, în unul sau în toate cazurile următoare, atunci când autorul:

a) ar fi trebuit să presupună că bunul constituie un venit provenit din activitatea infracțională;

b) a acționat în scop lucrativ;

c) a acționat în vederea facilitării continuării activității criminale.

[...].”

11. Prevederile relevante ale Convenției Consiliului Europei privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională și finanțarea terorismului, adoptată în Varșovia, la 16 mai 2005, și ratificată de Republica Moldova prin Legea nr. 165 din 13 iulie 2007, sunt următoarele:

Articolul 9

„1. Fiecare parte adoptă măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a conferi caracterul de infracțiune, conform dreptului său intern, atunci când sunt comise cu intenție, următoarelor fapte:

a) transformarea sau transferul bunurilor, cunoscând că aceste bunuri constituie produse [ale unor infracțiuni], în scopul de a disimula sau a ascunde originea ilicită a acestor bunuri ori de a ajuta orice persoană implicată în comiterea unei infracțiuni predicat să se sustragă de la consecințele juridice ale faptelor sale;

[...]

2. În scopul punerii în practică sau al aplicării [alineatului] 1:

a) nu are relevanță faptul că infracțiunea predicat ține sau nu ține de jurisdicția penală a părții;

b) se poate prevedea că infracțiunile enunțate în acest paragraf nu se aplică persoanelor care au săvârșit infracțiunea predicat;

c) cunoașterea, intenția sau scopul, ca element al uneia dintre infracțiunile prevăzute în acest paragraf, se poate deduce din circumstanțele obiective ale faptei;

3. Fiecare parte poate adopta măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a conferi, în baza dreptului său intern, caracterul de infracțiune tuturor sau unora dintre faptele prevăzute la paragraful 1, în unul sau în ambele cazuri prezentate mai jos, când infractorul:

a) a suspectat faptul că bunurile reprezentau produse;

b) trebuia să presupună că bunurile constituiau produse.

[...]

5. Fiecare parte se va asigura că o condamnare anterioară sau simultană pentru o infracțiune predicat nu este o condiție pentru o condamnare pentru spălare de bani.

[...].”

12. Prevederile relevante ale Convenției Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate, adoptată la New York la 15 noiembrie 2000 și ratificată prin Legea nr. 15 din 17 februarie 2005, sunt următoarele:

Articolul 6

Incriminarea spălării produsului infracțiunii

„1. Fiecare stat parte adoptă, conform principiilor fundamentale ale dreptului său intern, măsurile legislative și alte măsuri necesare pentru a atribui caracterul de infracțiune, când actul a fost săvârșit cu intenție:

a) (i) schimbării sau transferului de bunuri despre care cel care le desfășoară știe că sunt produsul infracțiunii, în scopul de a ascunde ori de a deghiza originea ilicită a bunurilor respective sau de a ajuta orice persoană care este implicată în săvârșirea infracțiunii principale să se sustragă consecințelor juridice ale actelor sale;

(ii) disimulării sau deghizării naturii veritabile, a originii, a amplasării, a dispunerii, a schimbării ori a proprietății de bunuri sau a altor drepturi referitoare la acestea al căror autor știe că sunt produsul infracțiunii;

b) și, sub rezerva conceptelor fundamentale ale sistemului său juridic:

(i) achiziției, deținerii sau utilizării de bunuri despre care cel care le achiziționează, le deține ori le utilizează știe, în momentul în care le primește, că sunt produsul infracțiunii;

(ii) participării la una dintre infracțiunile prevăzute conform prezentului articol sau la orice altă asocieră, înțelegere, tentativă ori complicitate prin furnizarea de asistență, ajutor sau sfaturi în vederea săvârșirii ei.

2) În scopurile aplicării paragrafului 1 al prezentului articol:

[...]

e) în cazul în care principiile fundamentale ale dreptului intern al unui Stat Parte o cer, se poate dispune ca infracțiunile enumerate la paragraful 1 al prezentului articol să nu se aplice persoanelor care au săvârșit infracțiunea principală;

[...].”

PRACTICA INTERNAȚIONALĂ RELEVANTĂ

13. În mod obișnuit, statele sunt cele care decid ce comportamente să incrimineze. Totuși, această competență este limitată în cazul infracțiunilor transfrontaliere, cum este spălarea banilor. Combaterea eficientă a spălării banilor implică incriminarea uniformă a acestei fapte în legislațiile statale. În caz contrar, unele state ar putea deveni medii propice pentru spălarea banilor, adică jurisdicții în care spălarea banilor nu este sancționată în mod efectiv (a se vedea, în acest sens, Tatu Hyttinen, *A European Money Laundering Curiosity: Self-Laundering in Finland*, *European Criminal Law Review*, vol. 8, nr. 2, 2018, pp. 268-293).

14. Din punct de vedere al tehnicii legislative, autospălarea banilor, *i.e.* spălarea banilor de autorul activității infracționale care a generat bunurile respective, ar putea fi incriminată în două moduri: în mod explicit, pe baza unui act normativ, sau în mod implicit, atunci când prevederea care incriminează spălarea banilor nu exclude răspunderea pentru autospălarea banilor. Dintre țările care au incriminat recent autospălarea banilor, Italia a ales prima modalitate. De la 1 ianuarie 2015, Codul penal italian incriminează autospălarea banilor (Articolul 648 ter. 1 „Autoriciclaggio”).

15. Odată cu adoptarea unei noi incriminări a spălării banilor în Suedia în iulie 2014, autospălarea banilor este sancționată, deși nu este prevăzută expres în legea penală. În textul normei nu există nicio clauză limitativă care ar exclude răspunderea autorilor pentru infracțiunea-predicat. În practică, acest fapt presupune că este pedepsită orice spălare de bani, indiferent de cine este subiectul activ, inclusiv persoana care spală bunurile obținute de ea însăși prin comiterea infracțiunii-predicat.

16. În Germania, răspunderea pentru spălarea banilor a fost extinsă în 2015 pentru a include și autospălarea banilor ((StGB) § 261 Geldwäsche). Pe baza acestei dispoziții poate fi condamnată persoana care își cumpără, din produsele infracțiunii-predicat, o mașină sau care își păstrează banii obținuți în mod ilegal pe contul bancar al soției sale.

17. În Regatul Țărilor de Jos, în Luxemburg și în Belgia, majoritatea dosarelor de spălare a banilor care ajung în instanță reprezintă cazuri de autospălare a banilor. Autospălarea banilor este incriminată prin articolul 195 din Codul penal al Letoniei și prin articolul 216 din Codul penal al Lituaniei. În Estonia, judecătorii au stabilit pe cale jurisprudențială, printr-o interpretare rezonabilă, că spălarea banilor acoperă și autospălarea.

18. Autospălarea banilor este incriminată și în Bulgaria, în Croația, în Polonia și în Republica Cehă, unde la începutul anilor 2000 a fost abrogată condiția potrivit căreia spălarea bunurilor obținute din propria infracțiune nu reprezenta o spălare a banilor. Astfel, în Republica Cehă, incriminarea autospălării banilor a presupus excluderea condiției ca bunurile spălate să

fie obținute pe baza infracțiunii comise de o altă persoană, pentru ca fapta să întrunească elementele constitutive ale spălării banilor.

19. În anul 2010, în Austria s-a optat pentru o soluție similară celei din legislația cehă, fiind exclusă clauza care stabilea că spălarea banilor implică doar spălarea bunurilor infracționale obținute de o altă persoană. Deși diferită de spălarea obișnuită de bani, autospălarea banilor poate fi comisă în Austria doar prin disimularea sau prin deghizarea originii banilor obținuți prin comiterea infracțiunii de către aceeași persoană ((StBG) § 165).

20. În Ungaria s-a optat pentru limitarea câmpului de aplicare a autospălării banilor, dar au existat, ca în multe alte state ale Uniunii Europene, dezbateri privind sancționarea autospălării banilor sau doar a infracțiunii-predicat. În Ungaria s-a susținut că incriminarea unor forme de autospălare a banilor – cum este utilizarea banilor proveniți din comiterea de infracțiuni – ar putea deveni problematică în lumina principiului *ne bis in idem*. Astfel, în soluția sa de incriminare, legislatorul maghiar a prevăzut că spălarea banilor este pedepsită doar atunci când sunt spălați banii obținuți pe baza infracțiunii comise de către o altă persoană, iar autospălarea se pedepsește doar în cazuri excepționale.

21. În Slovenia și în Slovacia, autospălarea banilor nu este incriminată în mod explicit. Totuși, în practica sa, Curtea Supremă a Sloveniei a stabilit că autospălarea banilor este pedepsită pe baza normei care incriminează spălarea banilor. În mod similar, și Codul penal slovac permite pedepsirea pentru autospălarea banilor.

22. Așadar, autospălarea banilor se pedepsește în 25 de state membre ale Uniunii Europene (Austria, Belgia, Bulgaria, Croația, Cipru, Cehia, Estonia, Franța, Germania, Grecia, Ungaria, Irlanda, Italia, Letonia, Lituania, Luxemburg, Malta, Regatul Țărilor de Jos, Polonia, Portugalia, România, Slovacia, Slovenia, Spania, Suedia), chiar dacă metodele de incriminare a acesteia se deosebesc. Astfel, în timp ce în unele state autospălarea banilor nu este incriminată în mod explicit, în altele ea este pedepsită pe baza interpretării judecătorești. În acestea din urmă, incriminarea autospălării banilor a fost dedusă pe baza spălării banilor, fără a se face vreo diferențiere între autospălarea și spălarea obișnuită a banilor.

ÎN DREPT

A. Argumentele autorului excepției de neconstituționalitate

23. Autorul excepției susține că textele „venituri ilicite” și „care știe sau trebuia să știe că acestea constituie venituri ilicite” din articolul 243 alin. (1) lit. b) din Codul penal au un caracter general și ambiguu, nefiind stabilit cu suficientă precizie dacă subiectul infracțiunii de spălare de bani poate fi și autorul infracțiunii-predicat, *i.e.* subiectul infracțiunii din care provin veniturile ilicite. Astfel, textul criticat poate fi interpretat în sensul în care subiectul activ al infracțiunii prevăzute de articolul 243 alin. (1) lit. b) din Codul penal poate fi și autorul infracțiunii-predicat.

24. Pe de altă parte, autorul excepției susține că tratatele internaționale care vizează combaterea spălării banilor, la care Republica Moldova este

parte, prevăd că infracțiunea de spălare de bani nu se aplică persoanelor care au săvârșit infracțiunea-predicat. Din acest motiv, sancționarea persoanei pentru același comportament ilegal pe baza mai multor articole ale Codului penal reprezintă o încălcare a principiului *ne bis in idem*, conform căruia nicio persoană nu poate fi trasă la răspundere penală de două ori pentru una și aceeași faptă.

25. În fine, autorul excepției afirmă că textul contestat încalcă articolele 1 alin. (3), 22 și 23 din Constituție și 4 alin. (2) din Protocolul nr. 7 la Convenția Europeană.

B. Aprecierea Curții

26. Examinând admisibilitatea sesizării privind excepția de neconstituționalitate, Curtea constată următoarele.

27. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor, în prezenta cauză a unor dispoziții din Codul penal, ține de competența Curții Constituționale.

28. Curtea constată că excepția de neconstituționalitate a fost ridicată de reprezentantul unei părți în proces. Astfel, sesizarea este formulată de către subiectul căruia i s-a conferit acest drept, pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție, așa cum a fost interpretat acesta prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 2 din 9 februarie 2016.

29. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie textele „venituri ilicite” și „care știe sau trebuia să știe că acestea constituie venituri ilicite” din articolul 243 alin. (1) lit. b) din Codul penal. Curtea observă că criticile autorului excepției formulate în raport cu aceste texte de lege sunt similare, motiv pentru care le va analiza împreună. Prevederile contestate nu au făcut anterior obiect al controlului de constituționalitate din perspectiva criticilor invocate de autor.

30. Curtea reține că excepția de neconstituționalitate a fost ridicată în cadrul procedurii apelului împotriva sentinței de condamnare a dlui Ilan Șor, găsit vinovat de spălare de bani în proporții deosebit de mari și de cauzarea de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere în proporții deosebit de mari (a se vedea *supra* §§ 3 și 4). Astfel, Curtea admite că prevederile contestate ar putea fi aplicate la soluționarea cauzei penale în care a fost ridicată excepția de neconstituționalitate.

31. O altă condiție obligatorie pentru ca excepția să poată fi examinată în fond este incidența unui drept fundamental. Astfel, Curtea va analiza, prin prisma argumentelor autorului sesizării, dacă prevederile criticate reprezintă o ingerință într-un drept fundamental invocat (DCC nr. 132 din 12 august 2021, § 28).

32. Autorul excepției susține că textele contestate din articolul 243 alin. (1) lit. b) din Codul penal contravin articolelor 1 alin. (3) [*preeminența dreptului*], 22 [*principiul legalității incriminării și a pedepsei*] și 23 [*dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle*] din Constituție și 4 alin. (2) din Protocolul nr. 7 la Convenția Europeană, care garantează dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori pentru aceeași faptă (principiul *ne bis in idem*). Curtea menționează că acest drept este garantat la nivel național de articolul 21 din Constituție (HCC nr. 19 din 3 noiembrie 2022, § 55).

33. În sesizare, autorul îi solicită Curții să verifice dacă textele de lege contestate din articolul 243 alin. (1) lit. b) din Codul penal respectă exigențele calității legii și ale principiului *ne bis in idem*.

34. Referitor la primul argument care susține încălcarea standardului calității legii, Curtea reamintește că legea trebuie să definească în mod clar infracțiunile și pedepsele aplicabile. Condiția este îndeplinită atunci când justițiabilul poate să cunoască, din chiar textul normei relevante, iar la nevoie cu ajutorul interpretării acesteia de către instanțe sau cu ajutorul unor profesioniști ai dreptului, care sunt acțiunile și omisiunile ce-i pot angaja răspunderea și care este pedeapsa aplicabilă, în cazul unor încălcări ale normei (DCC nr. 126 din 15 noiembrie 2018, § 17; DCC nr. 117 din 14 noiembrie 2019, § 16).

35. Curtea menționează că autorul excepției a susținut că tratatele internaționale privind combaterea spălării banilor la care Republica Moldova este parte interzic sancționarea autospălării banilor. În acest sens, Curtea precizează următoarele.

36. Infracțiunea de spălare de bani a fost introdusă în Codul penal ca urmare a implementării unor tratate internaționale la care Republica Moldova este parte, *e.g.*, a Convenției Consiliului Europei privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii, adoptată la Strasbourg, la 8 noiembrie 1990 (în continuare – Convenția de la Strasbourg), a Convenției Consiliului Europei privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională și finanțarea terorismului, adoptată la Varșovia, la 16 mai 2005 (în continuare – Convenția de la Varșovia) și a Convenției Națiunilor Unite împotriva criminalității transfrontaliere organizate, adoptată la New York, la 15 noiembrie 2000 (în continuare – Convenția de la New York).

37. Curtea observă că articolele 6 alin. (2) lit. b) din Convenția de la Strasbourg și 9 alin. (2) lit. b) din Convenția de la Varșovia prevăd că „în scopul punerii în practică sau al aplicării [alineatului] 1 se poate prevedea că infracțiunile enunțate în acest alineat să nu se aplice persoanelor care au comis infracțiunea-predicat”. Prevederi similare există și în articolul 6 alin. (2) lit. e) din Convenția Națiunilor Unite. Dispozițiile menționate au un caracter facultativ și admit o reglementare națională mai strictă, care ar prevedea, de exemplu, că persoana care a comis infracțiunea-predicat să poată fi trasă la răspundere și pentru infracțiunea de spălare a banilor. Așadar, din contextul normativ al tratatelor internaționale menționate rezultă că acestea nu se opun ca un stat membru să le transpună în dreptul său intern, prevăzând incriminarea autorului infracțiunii-predicat și pentru infracțiunea de spălare de bani, în conformitate cu angajamentele sale internaționale și cu principiile fundamentale ale dreptului său intern.

38. În acest sens, Convenția de la Varșovia prevede că „fiecare parte se va asigura că o condamnare anterioară sau simultană pentru o infracțiune-predicat nu este o condiție pentru o condamnare pentru spălarea de bani” (articolul 9 alin. (5) al Convenției). Astfel, din perspectiva tratatelor internaționale invocate de autorul sesizării, condamnarea pentru spălarea de bani admite condamnarea simultană pentru infracțiunea-predicat.

39. Curtea reține că aceste concluzii sunt formulate și de Curtea de Justiție a Uniunii Europene în hotărârea sa din 2 septembrie 2021 în cauza

C-790/19. Această cauză vizează, *inter alia*, raționamentele Directivei 2005/60/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 octombrie 2005 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor și finanțării terorismului, potrivit cărora „[f]luxurile masive de bani murdari pot prejudicia stabilitatea și reputația sectorului financiar și amenința piața unică, iar terorismul zdruncină înseși temeliile societății noastre...” (articolul 1 din Preambul). De asemenea, în sensul directivei menționate sunt considerate spălare de bani următoarele fapte comise cu intenție: (a) conversia sau transferul de bunuri, cunoscând că acele bunuri provin dintr-o activitate infracțională sau dintr-un act de participare la astfel de activități, cu scopul ascunderii sau al disimulării originii ilicite a bunurilor sau al sprijinirii oricărei persoane implicate în comiterea activităților respective pentru a se sustrage consecințelor legale ale acțiunilor sale (articolul 1 alin. (2) lit. (a)). Statele membre pot adopta sau menține în vigoare dispoziții mai stricte în domeniul reglementat de prezenta directivă, pentru a preveni fenomenul spălării banilor și finanțării terorismului (articolul 5). Astfel, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a decis că articolul 1 alin. (2) lit. (a) din Directiva în discuție trebuie interpretat în sensul în care nu se opune unei reglementări naționale care prevede că infracțiunea de spălare a banilor, potrivit acestei dispoziții, poate fi săvârșită de autorul activității infracționale care a generat banii în cauză.

40. Curtea nu poate reține argumentele autorului sesizării cu privire la faptul că subiectul activ al infracțiunii de spălare de bani nu poate fi și autorul infracțiunii-predicat generatoare de venit și că această concluzie ar decurge din tratatele internaționale din domeniul spălării banilor ratificate de Republica Moldova.

41. Deși autorul excepției a susținut că textele contestate de la articolul 243 alin. (1) lit. b) din Codul penal nu prevăd cu suficientă claritate dacă subiectul infracțiunii-predicat poate fi și subiectul activ la comiterea infracțiunii de spălare de bani, Curtea reține că textul normei penale nu face nicio distincție în acest sens. Așadar, nimic din textele contestate nu poate fi interpretat ca făcând imposibilă sancționarea aceleiași persoane atât pentru comiterea infracțiunii-predicat, cât și pentru spălarea de bani.

42. Referitor la textul „care știe [...] că acestea constituie venituri ilicite” din articolul 243 alin. (1) lit. b) din Codul penal, în contextul infracțiunii de spălare de bani, el presupune că autorului infracțiunii îi este cunoscută originea infracțională a bunurilor. Așadar, Curtea constată că în cazul autospălării banilor textul de lege contestat nu ridică nicio problemă din perspectiva previzibilității legii.

43. Pe de altă parte, Curtea observă că textul „care trebuia să știe” din articolul 243 alin. (1) lit. b) din Codul penal reprezintă o modalitate alternativă de probare a cunoașterii originii criminale a bunurilor și presupune că persoana avea motive rezonabile să considere că acestea au fost obținute prin metode ilegale. În acest context, Curtea precizează că regulile de transparență din legislația privind combaterea spălării banilor pot să reprezinte un reper în acest sens. Aceste reguli instituie criterii obiective care pot fi aplicate pentru a stabili dacă o persoană trebuia să cunoască originea ilegală a bunurilor.

44. În acest sens, Convenția de la Varșovia prevede că „[f]iecare parte poate adopta măsurile legislative și alte măsuri care se dovedesc necesare pentru a conferi, în baza dreptului său intern, caracterul de infracțiune tuturor sau unora dintre faptele prevăzute la paragraful 1, în unul sau în ambele cazuri prezentate mai jos, când infractorul: a) a suspectat faptul că bunurile reprezentau produse; b) trebuia să presupună că bunurile constituiau produse” (articolul 9 alin. (3) din Convenție), iar Convenția de la Strasbourg prevede că „Fiecare parte poate adopta măsurile, pe care le estimează necesare, pentru a conferi, în virtutea dreptului său intern, caracterul de infracțiuni penale totalității sau unei părți a actelor evocate în alineatul 1, în unul sau în toate cazurile următoare, atunci când autorul ar fi trebuit să presupună că bunul constituie un venit provenit din activitatea infracțională (articolul 6 alin. (3) lit. a)).

45. Curtea notează că textul „trebuia să știe” se referă la latura subiectivă [care, de altfel, se caracterizează prin intenție] a subiectului spălării banilor în raport cu produsul infracțiunii-predicat, care urmează a fi stabilită în fiecare caz concret (a se vedea DCC nr. 109 din 7 noiembrie 2017, § 36). În acest caz, cunoașterea, intenția sau scopul, care trebuie întrunite ca elemente ale infracțiunii de spălare de bani, pot fi calificate ca circumstanțe factuale obiective (articolul 6 alin. (2) lit. c) din Convenția de la Strasbourg), care pot fi deduse din circumstanțele obiective ale faptei (articolul 9 alin. (2) lit. c) din Convenția de la Varșovia).

46. Așadar, Curtea reține caracterul nefondat al capătului sesizării care susține încălcarea standardului calității legii.

47. Totodată, Curtea observă că, în argumentele sale, autorul sesizării îi mai solicită Curții să interpreteze textul contestat din perspectiva reglementării subiectului infracțiunii. În acest context, Curtea reține că stabilirea câmpului de aplicare al unei infracțiuni constituie o problemă de interpretare și de aplicare a legii și nu ține de competența Curții Constituționale (a se vedea DCC nr. 67 din 15 iunie 2020, § 34; DCC nr. 2 din 18 ianuarie 2022, § 19). Această competență le revine, prin definiție, instanțelor de judecată. În același sens, și Curtea Europeană a Drepturilor Omului a subliniat că rolul decizional conferit instanțelor de judecată urmărește tocmai înlăturarea dubiilor ce persistă cu ocazia interpretării normelor (*Rohlena v. Cehia* [MC], 27 ianuarie 2015, §§ 50 și 51).

48. Referitor la încălcarea principiului *ne bis in idem*, Curtea reține că autorul excepției a susținut că textele de lege contestate de la articolul 243 alin. (1) lit. b) din Codul penal permit dubla sancționare a persoanei pe baza aceluiași comportament interzis.

49. Pentru ca acest principiu să fie incident este necesar să se constate (i) existența unei decizii definitive de achitare sau de condamnare; (ii) existența unui al doilea set de proceduri intentate în privința reclamantului (aspect care face referire la elementul *bis*); (iii) natura penală a procedurilor în discuție; (iv) raportarea procedurilor penale la aceeași infracțiune (aspect ce face referire la elementul *idem*) presupusă a fi comisă de către reclamant (a se vedea *Boman v. Finlanda*, 17 februarie 2015, §§ 22-44) [DCC nr. 122 din 3 august 2021, § 22]. Așadar, articolul 21 din Constituție este aplicabil doar în situația în care au fost intentate proceduri penale în privința persoanei, deși exista o hotărâre definitivă de condamnare sau de achitare, pe fond, în privința aceleiași persoane, pentru

comiterea aceleiași fapte. Curtea Europeană a precizat că regula generală stabilită de elementul *bis* (dubla procedură) al principiului *ne bis in idem* urmărește interzicerea repetării unei proceduri penale care a fost încheiată printr-o hotărâre „definitivă” („*res judicata*”) (*A și B v. Norvegia* [MC], 15 noiembrie 2016, § 109). Astfel, Curtea notează că articolul 21 din Constituție nu este incident.

50. Prin urmare, în baza celor menționate *supra*, Curtea constată că sesizarea privind excepția de neconstituționalitate este inadmisibilă și nu poate fi acceptată pentru examinare în fond.

Din aceste motive, în baza articolelor 135 alin. (1) literele a) și g), 140 din Constituție, 26 alin. (1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională și 61 alin. (3) și 64 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

DECIDE:

1. *Se declară inadmisibilă* sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a textelor „venituri ilicite” și „care știe sau trebuie să știe că acestea constituie venituri ilicite” din articolul 243 alin. (1) lit. b) din Codul penal, ridicată de dl avocat Iulian Balan, în interesele dlui Ilan Șor, în dosarul nr. 1a-1865/2021, pendinte la Curtea de Apel Chișinău.

2. Prezenta decizie este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte de ședință

Liuba ȘOVA

Chișinău, 15 decembrie 2022
DCC nr. 182
Dosarul nr. 188g/2022